

De antwoorden zijn bekend, nu de vragen nog

Afgezien van nationale landschappen en snelwegpanorama's valt er in Nederland natuurlijk nog veel meer landschap te beschermen. Gegeven de hoge ruimtedruk is ordening door ruimtelijke optimalisatie een voorwaarde voor het behoud van landschappen en overigens ook vele andere, met name zwakke kwaliteiten.

Een landschap is even snel verrommeld als een schoon glas water vergiftigd. Het is een misvatting te denken dat landschappen in het algemeen 'ontwikkeld' moeten worden; de helft van de Nederlandse landschappen moet alleen maar beschermd worden door restrictief beleid. Om tegen de nivellerende werking van de verrommeling in te gaan is veel (bestuurlijke) energie nodig. Het bestuur moet die energie opbrengen door het scheppen van expliciete planologische duidelijkheid. Doel van de planologie is om alle ruimtelijke functies in Nederland dermate optimaal en expliciet te alloceren dat de druk op kwetsbare landschappen kan worden weerstaan; ruimtelijke optimalisatie om het zwakke te kunnen beschermen.

Optimalisatie van het geheel

Met het huidige ruimtelijk modelleninstrumentarium kan door extrapolatie van historische trends en voorkeuren – bijvoorbeeld van bedrijven om zich te vestigen bij op- en afritten van snelwegen – een redelijk beeld worden gegeven van de autonome ruimtelijke ontwikkelingen in het geval er weinig of geen beleid gevoerd wordt. Daarmee kunnen de implicaties van een beleidsarme ontwikkeling op de verschillende maatschappelijke functies zoals wonen, werken, bereikbaarheid, natuur, landschap et cetera zichtbaar worden gemaakt. Vervolgens kan interactief (*computer aided design*) of middels (rekentechnische) optimalisatieprocedures gezocht worden naar ruimtelijke configuraties die het beste tegemoet komen aan de ontwerpisen, in dit geval het politiek gewenste beleid zoals dat in talrijke nota's zijn beslag heeft gekregen. De ene structuur is namelijk handiger dan de andere. Zo is een ringvormige Randstad tegelijkertijd gunstig voor bereik-

baarheid en voor het behoud (en toegankelijkheid) van natuur en groene ruimte. Gezien de overmaat aan eisen die aan de beperkte Nederlandse ruimte gesteld worden is een dergelijke werkwijze de enige manier om de kwaliteit van het geheel te optimaliseren.

Lingua franca van verschillende schaalniveaus

Abusievelijk wordt een dergelijke werkwijze als *top-down* of dirigistisch aangemerkt. Het zou een terugkeer naar centralistisch bestuur inhouden terwijl nu juist gekozen is voor decentralisatie als antwoord op de centraal niet meer beheersbare complexiteit. Ook dat is een vergissing want een steeds groter deel van de fysieke ontwikkelingen (waterproblematiek, mobiliteit, natuur, landschap) verdraagt zich niet met het lagere ruimtelijke schaalniveau en wordt dus verre van optimaal ingevuld. Dat geldt onder andere voor de aanpak van mobiliteit in Nederland (*piecemeal engineering*) en voor natuur en landschap, waar dientengevolge de verrommeling toeslaat. Dit heeft overigens ook te maken met het wegvallen van de provinciale steun voor gemeentelijke ambtenaren bij de bescherming van zwakke tegen lokaal sterkere functies. Ook dit is het gevolg van decentralisatie, in dit geval tot uiting komend in de nieuwe Wro.

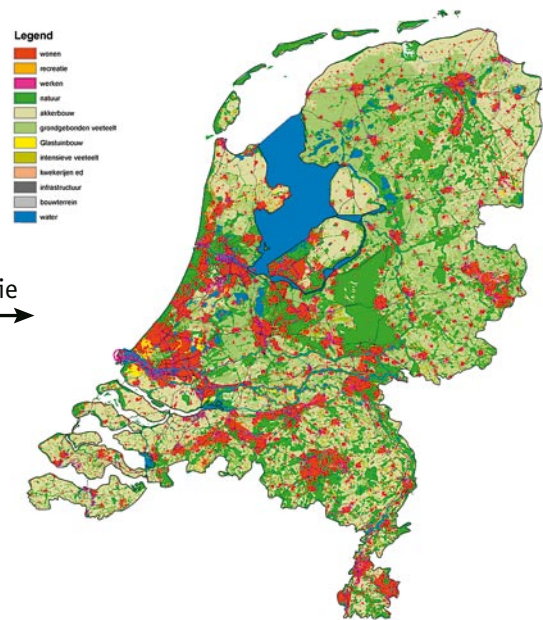
Het modelleninstrumentarium (en de interactief gegenereerde kaartbeelden) zou de voertaal kunnen zijn voor de discussie tussen de schaalniveaus. Die eenduidige en gedetailleerde kaarten moeten immers voldoen aan de eisen zoals die op alle schaalniveaus gelijktijdig aan de orde zijn. Juist door dat in detail expliciet te maken wordt het democratisch gehalte verhoogd en kan een beter com-

KLAAS VAN EGMOND

Prof. Ir. N.D. van Egmond
Copernicus Instituut voor
Duurzame Ontwikkeling,
Universiteit Utrecht. Postbus
80115, 3508 TC Utrecht
n.vanegmond@geo.uu.nl

- wonen
- werken
- verkeer en vervoer
- water / klimaat
- leefomgevingskwaliteit
- natuur
- landschap
- landbouw
- kosten

optimalisatie



promis tussen inspraak en besluitvaardigheid worden bereikt (zie Commissie Elferding, 2008). De huidige werkwijze waarbij kaarten in vage aquareltinten twee keer een goed nieuws bericht afgeven – één we hebben een plan en twee niemand heeft er last van – laat burgers in het ongewisse en maakt ruimte voor oncontroleerbare praktijken. De huidige Haagse afkeer van ‘blauwdrukken’ is wel (post-)modern maar draagt niet bij aan de kwaliteit van de Nederlandse ruimte, die daarmee de facto vogelvrij wordt verklaard.

Waardeonttrekking

Bijkomende complicatie wat betreft natuur en landschap is dat steeds meer de notie verloren gaat dat landschap een collectieve kwaliteit is. Bij het verloren gaan van die kwaliteit ten gunste van onvermijdelijke maatschappelijke ont-

wikkelingen (infrastructuur, wonen) zouden de revenuen daarvan (door de omzetting van groen naar rood) aan het collectief ten goede moeten komen om daarmee elders kwaliteiten te kunnen herstellen en natuur en landschap te kunnen onderhouden. Sinds de jaren '90 komen deze revenuen goeddeels ten goede aan private partijen waardoor los van de fysieke ingrepen zelf in een hoog tempo kwaliteit aan de Nederlandse ruimte wordt onttrokken.

Literatuur

Commissie Elferding, 2008. Sneller en beter. Advies Commissie Versnelling Besluitvorming Infrastructurele projecten. www.verkeerenwaterstaat.nl/Images/webversieRapportelverdingsnijtekenstijd1146_tcm195-219331.pdf